CENTRALNA KOMISJA EGZAMINACYJNA

Arkusz zawiera informacje prawnie chronione do momentu rozpoczęcia egzaminu.

WYPEŁNIA ZDAJĄCY

KOD

PESEL

Miejsce na naklejkę.
Sprawdź, czy kod na naklejce to **E-100**.
Jeżeli tak – przyklej naklejkę.
Jeżeli nie – zgłoś to nauczycielowi.

Egzamin maturalny ***Formuła 2015***

JĘZYK POLSKI

ARKUSZ **1**

Poziom podstawowy
Test

Symbol arkusza
EPOP-P1-**100**-2308

DATA: **22 sierpnia 2023 r.**

GODZINA ROZPOCZĘCIA: **9:00**

CZAS TRWANIA: **170 minut**

(łącznie na napisanie testu i wypracowania)

LICZBA PUNKTÓW DO UZYSKANIA: **20**

WYPEŁNIA ZESPÓŁ NADZORUJĄCY

Uprawnienia zdającego do:

☐ dostosowania zasad oceniania.

Przed rozpoczęciem pracy z arkuszem egzaminacyjnym

1. Sprawdź, czy nauczyciel przekazał Ci **dwa właściwe arkusze egzaminacyjne**, tj. arkusze we **właściwej formule**, z **właściwego przedmiotu** na **właściwym poziomie**, oznaczone 1 i 2 – jeden z testem, drugi z wypracowaniem.
2. Jeżeli przekazano Ci **niewłaściwe** arkusze – natychmiast zgłoś to nauczycielowi. Nie rozrywaj banderol.
3. Jeżeli przekazano Ci **właściwe** arkusze – rozerwij banderole po otrzymaniu takiego polecenia od nauczyciela. Zapoznaj się z instrukcją na stronie 2.

Układ graficzny
© CKE 2022

Instrukcja dla zdającego

1. Sprawdź, czy ten arkusz egzaminacyjny (z testem) zawiera 12 stron (zadania 1–12). Ewentualny brak zgłoś przewodniczącemu zespołu nadzorującego egzamin.
2. Na pierwszej stronie oraz na karcie odpowiedzi wpisz swój numer PESEL i przyklej naklejkę z kodem.
3. Odpowiedzi zapisz w miejscu na to przeznaczonym przy każdym zadaniu.
4. Pisz czytelnie. Używaj długopisu/pióra tylko z czarnym tuszem/atramentem.
5. Nie używaj korektora, a błędne zapisy wyraźnie przekreśl.
6. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie będą oceniane.
7. Możesz korzystać ze słownika ortograficznego i słownika poprawnej polszczyzny.
8. Nie wpisuj żadnych znaków w części przeznaczonej dla egzaminatora.

Zadania egzaminacyjne są wydrukowane na następnych stronach.

Przeczytaj uważnie teksty, a następnie wykonaj zadania umieszczone pod nimi. Odpowiadaj **tylko na podstawie tekstów** i **tylko własnymi słowami** – chyba że w zadaniu polecono inaczej. Udzielaj tylu odpowiedzi, o ile Cię poproszono.

Tekst 1.

Anna Brożek
[O przenikaniu się nauki i sztuki]

Celem nauki nie jest jedynie rejestracja faktów: jest nim także i przede wszystkim wykrywanie prawidłowości, czyli pewnych bezwyjątkowych bądź statystycznych zależności między zjawiskami, opisywanych w prawach naukowych, które z kolei składają się na naukowe teorie.

Twórca ma także do czynienia z prawidłowościami – tyle że zwykle ich nie odkrywa, lecz sam je tworzy – bądź wykorzystuje te, które zostały skonstruowane przed nim. Na przykład w muzyce mamy reguły kompozycji i wykonawstwa; a w malarstwie – proporcje i perspektywę. Analogicznie reguły, należące do teorii ich sztuk, stosują architekci, rzeźbiarze, poeci. O ile naukowiec ma na ogół poczucie, że natura albo idealny świat matematyczny stoi przed nim jako coś gotowego, obiektywnego, co ewentualnie wymaga odkrycia, o tyle artysta jakiś element świata (dźwięki, bryły, fikcje literackie) dopiero kształtuje.

Świat sztuki nie podlega regułom artystycznym bezwyjątkowo. W sztuce bywa ponadto, że reguły są celowo łamane – i w tym łamaniu reguł tkwi często szczególny urok niektórych dzieł sztuki i niektórych ich interpretacji. Powiedzmy sobie jednak jasno: nie byłoby tego uroku, gdyby nie było czego łamać. W skrajnych wypadkach artyści jako regułę przyjmują łamanie reguł. Zaryzykowałabym hipotezę, że sztuka pozbawiona wszelkich reguł – nawet przyjętych, a potem nie w pełni przestrzeganych – nie byłaby sztuką.

Dobrą ilustracją różnicy między postawą uczonego a postawą artysty w tym względzie są wyznania autobiograficzne z jednej strony wybitnego logika polskiego Jana Łukasiewicza, z drugiej strony – wybitnego kompozytora rosyjskiego (skądinąd polskiego pochodzenia) Igora Strawińskiego. Łukasiewicz pisał o sobie, że kiedy odkrywał jakieś prawdy logiczne, czuł, że stoi w obliczu czegoś, w czym dopiero największym wysiłkiem woli i myśli udaje mu się coś zmienić. Strawiński pisał o sobie, że kiedy rozpoczynał proces komponowania, był zawsze przerażony tym, że „wszystko mu było wolno".

Myliłby się jednak ktoś, kto by uważał, że działalność naukowa elementów twórczych nie zawiera. Bardzo sugestywnie listę twórczych aspektów nauki zestawił wspomniany wyżej Łukasiewicz.

Po pierwsze, nauka porządkuje fakty, które obserwujemy. Wprowadzanie ładu myślowego do chaosu danych to czynność twórcza, zupełnie podobnie jak porządkowanie książek w naszej bibliotece.

Po drugie, nauka upraszcza chaos – czy ostrożniej mówiąc: ogrom – danych. Zasad takiego upraszczania – reguł idealizacji, jak mówią metodologowie – nie ma w świecie. Znajdujemy je we własnych głowach.

Po trzecie, nauka wyjaśnia obserwowane związki między poszczególnymi zjawiskami – za pomocą odpowiednich hipotez ogólnych. Każda ogólna hipoteza wyjaśniająca zawiera pierwiastki twórcze – m.in. dlatego że każdy zbiór faktów wyjaśniać może wiele różnych hipotez i naukowiec ma pewną swobodę w wyborze tej, a nie innej hipotezy jako obowiązującej.

Skądinąd faktem jest, że w świecie nauki pojawiają się osoby, które ponad poszukiwanie prawdy przekładają swoje aspiracje artystyczne. […] Można o nich powiedzieć życzliwie, że... minęły się z powołaniem. Do nich właśnie odnosi się znana diagnoza Rudolfa Carnapa, że są muzykami... bez muzycznego talentu.

Na podstawie: Anna Brożek, *Piękno i prawda. Esej o relacjach między sztuką i nauką*, Kraków 2017.

Zadanie 1. (0–2)

Z podanych pytań (A–E) wybierz te, na które odpowiedzi znajdują się we wskazanych akapitach tekstu Anny Brożek, i wpisz do tabeli oznaczenia literowe tych pytań. Każdemu akapitowi przyporządkuj jedno pytanie.

A. Skąd się biorą reguły idealizacji?
B. Czym są prawidłowości według nauki?
C. Do czego służą hipotezy w nauce?
D. Czym są prawidłowości według sztuki?
E. Kto był przerażony swobodą panującą w sztuce?

Akapit	Pytanie
1.	
4.	
7.	

Zadanie 2. (0–1)

Na podstawie tekstu Anny Brożek podaj podobieństwo i różnicę między nauką a sztuką.

Podobieństwo:.....

.....

.....

Różnica: .....

.....

.....

Zadanie 3. (0–3)

Przeczytaj poniższy fragment utworu literackiego.

– Rozumiem to – odparł Wokulski – ale… Wybacz pan, pańskie odkrycia są tak nowe…
[…]

– Posłuchaj mnie – przerwał mu Geist – a wnet zrozumiesz, na czym polega istota moich odkryć, chociaż, pośpieszam dodać, naśladować ich nie potrafisz. Tu nie ma ani cudów, ani oszustwa; tu są rzeczy tak proste, że pojąć je mógłby uczeń szkoły elementarnej.

Wziął ze stołu stalowy sześcian i podawszy go Wokulskiemu, mówił:

– Oto jest decymetr sześcienny, pełny, odlany ze stali; weź go w rękę – ile waży?

– Z ośm kilogramów…

Podał mu drugi sześcian tej samej wielkości, również stalowy, pytając:

– A ten ile waży?

– No, ten waży z pół kilograma… Ale on jest pusty… – odparł Wokulski.

– Doskonale! A ta sześcienna klatka ze stalowego drutu ile waży? – spytał Geist, podając ją Wokulskiemu.

– Ta waży kilkanaście gramów…

– Otóż widzisz – przerwał Geist. – Mamy trzy sześciany tej samej wielkości i z tego samego materiału, które jednak są nierównej wagi. A dlaczego? Gdyż w pełnym sześcianie jest najwięcej cząstek stali, w pustym mniej, a w drucianym najmniej. Wyobraź więc sobie, że udało mi się zamiast pełnych cząstek budować klatkowate cząstki ciał, a zrozumiesz tajemnicę wynalazku. Polega on na zmianie budowy wewnętrznej materiałów, co nawet dla dzisiejszej chemii nie jest żadną nowością.

3.1. Podaj autora i tytuł utworu, z którego pochodzi zacytowany fragment.

Autor: .....

Tytuł: .....

3.2. Czy postawa Geista jest zbieżna z postawą naukowca opisaną w tekście Anny Brożek? Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do podanego fragmentu oraz do tekstu Anny Brożek.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 4. (0–1)

Przeczytaj definicję terminu *paradoks*.

Paradoks – sformułowanie efektowne i zaskakujące swoją treścią, zawierające myśl skłóconą z powszechnie żywionymi przekonaniami, sprzeczną wewnętrznie, która jednak przynosi nieoczekiwaną prawdę.

Na podstawie: *Słownik terminów literackich*, red. Janusz Sławiński, Wrocław 2002.

Odwołując się do powyższej definicji, wyjaśnij, na czym polega paradoksalność sformułowania *artyści jako regułę przyjmują łamanie reguł*, użytego w tekście Anny Brożek.

.....

.....

.....

.....

Zadanie 5. (0–1)

Jaką funkcję w tekście Anny Brożek pełni 4. akapit wobec 3. akapitu? Wybierz i zaznacz właściwą odpowiedź spośród podanych.

A. Stanowi wprowadzenie zmiany tematu rozważań.
B. Stanowi zaproszenie odbiorcy do dyskusji.
C. Stanowi wprowadzenie przykładu.
D. Stanowi wprowadzenie polemiki.

Zadanie 6. (0–2)

Spośród podanych określeń wybierz trzy, które charakteryzują język tekstu Anny Brożek. Zaznacz właściwe odpowiedzi.

A. przytaczanie myśli autorytetów
B. używanie wykrzyknień
C. pytania retoryczne
D. słownictwo wartościujące
E. stosowanie zdań złożonych

Tekst 2.

Daria Chibner

Czym jest i do czego służy nam pismo?

Sam moment wynalezienia pisma nie implikował[1] jeszcze nadchodzących zmian. Niezależnie od kształtu pierwsze znaki umieszczane na różnorodnych nośnikach pełniły głównie funkcje użytkowe. Nie tyle ułatwiały czy wspomagały komunikację między ludźmi, ile ułatwiały wymianę handlową albo zarządzanie majątkiem. Ponadto pozwalały na przekazywanie krótkich, informacyjnych treści (nakazów, zakazów, ostrzeżeń). Prawdziwa rewolucja rozpoczęła się dopiero na skutek upowszechnienia pisma. Niektórzy badacze twierdzą, że zachodnia cywilizacja wyglądałaby zupełnie inaczej, gdyby Grecy nie zaczęli posługiwać się pismem alfabetycznym. Wyodrębnienie spółgłosek oraz samogłosek nie tylko usprawniło sam akt zapisywania czegokolwiek, lecz także pomogło w wytworzeniu się nowego sposobu poznawania świata. Kiedy słuchanie opowieści zastąpimy dokonywaniem zapisu, to pojawią się przed nami inne możliwości konstruowania wywodu, wymagające szczególnego nastawienia. A wraz z nimi zmieni się cały świat.

Pismo pozwala przede wszystkim zdystansować się od badanego przedmiotu lub omawianego problemu. Umożliwia niezaangażowane spojrzenie, gdzie element subiektywny zostaje znacząco zredukowany. Podczas mówienia nie zastanawiamy się nad strukturą naszej wypowiedzi, często nie dbamy o odpowiedni dobór słów, niestraszne są nam powtórzenia, chaotyczność w artykulacji tematu lub zbytnia rozwlekłość. Natomiast tekst skrojony na podobieństwo ustnej wypowiedzi byłby całkowicie niestrawny dla czytającego. Pismo domaga się spójności, jasnych założeń konstrukcyjnych oraz precyzyjnego przeobrażania myśli w zdania. Nie znosi mętności, zagmatwania i niedopowiedzeń. Gdy twierdzimy, że coś ciężko się czyta, najczęściej chodzi nam o to, że opornie śledzi się tok argumentacji autora, gdyż niejasno przedstawił on swe poglądy. A czytelnikowi zależy przecież w głównej mierze na odnalezieniu poprawnej wymowy tekstu.

Pismo, zwłaszcza to posługujące się alfabetem, sprzyjało rozumowej refleksji. Z jednej strony zapewniało obiektywizujący dystans od przedmiotu poznania, podczas gdy z drugiej strony sprzyjało długotrwałym rozważaniom, gdyż na nośniku (papirusie, a później – papierze) niejako zatrzymywano ulotne wcześniej wrażenia. Do zapisanych hipotez można było wrócić, jeszcze raz je przemyśleć, ponownie się w nich utwierdzić bądź podać w wątpliwość. Dodatkowo sprzyjało precyzyjnemu i spójnemu przekazywaniu informacji. Z tych powodów zaczęto badać świat w zupełnie inny sposób. Wcześniej wiedzę formułowano za pomocą opowieści, mitycznych przekazów i barwnych eposów. A zatem było w niej miejsce na niespójności, niedopowiedzenia i niejasne fragmenty. Pismo przyniosło ze sobą konkretyzację dyskursu[2], jednolitą formę przekazu oraz specyficzny rodzaj słów konstytutywny[3] dla zachodniej kultury – pojęcia abstrakcyjne, którym nie odpowiadał żaden materialny przedmiot. I przede wszystkim pozwoliło zadawać pytania innego rodzaju, niedotyczące namacalnej rzeczywistości.

Pismo wytworzyło cały szereg praktyk, które ugruntowały oraz odcisnęły piętno na całej zachodniej cywilizacji. Przede wszystkim oddzieliło akt komunikacyjny od autora, przez co zaczęliśmy poszukiwać ukrytej w zapisanych stronach intencji, czyli właściwej interpretacji tekstu. Stworzyliśmy zasady poprawnej argumentacji oraz odpowiedniego przedstawiania tez.

Nie będzie przesadą twierdzić, że logika pisma to równocześnie logika naszego myślenia. Paradoksalnie, w dobie dominacji internetu korzystamy z niego jeszcze chętniej

niż 20 lat temu. Kultura piśmienna nie tylko wykreowała wyraźną perspektywę ujmowania rzeczywistości, lecz także wpłynęła na sposób wykonywania codziennych czynności (kto byłby w stanie poruszać się po mieście pozbawionym pisemnych oznaczeń?). Efektywność naszego uczestnictwa w praktykach społecznych wciąż jeszcze zależy od znajomości słowa pisanego.

Na podstawie: Daria Chibner, *Czym jest i do czego służy nam pismo?*, www.teologiapolityczna.pl

[1] Implikować – pociągać za sobą.
[2] Dyskurs – wywód przeprowadzony na zasadzie logicznego wnioskowania.
[3] Konstytutywny – będący głównym składnikiem czegoś.

Zadanie 7. (0–2)

Na podstawie 2. akapitu tekstu Darii Chibner podaj trzy cechy pisma odróżniające je od mowy.

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 8. (0–1)

Na podstawie 3. akapitu tekstu Darii Chibner wyjaśnij, jak w wyniku upowszechnienia pisma alfabetycznego zmieniło się poznawanie świata przez człowieka.

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 9. (0–1)

Spośród definicji słownikowych wyrazu *pismo* wybierz i zaznacz tylko te znaczenia, w których to słowo zostało użyte w tekście Darii Chibner.

A. «zespół znaków graficznych będących znakami dźwięków lub pojęć; też: ogół liter składających się na dany alfabet»
B. «wyrażanie myśli za pomocą znaków graficznych, umiejętność pisania»
C. «tekst napisany ręcznie lub maszynowo na kartce lub kartkach papieru»
D. «zebrane utwory literackie, publicystyczne itp.»
E. «publikacja wydawana w stałych terminach; też: egzemplarz tej publikacji»

Zadanie 10. (0–1)

Dokończ zdanie. Wybierz i zaznacz właściwą odpowiedź.

W wypowiedzeniu *Niezależnie od kształtu pierwsze znaki umieszczane na różnorodnych nośnikach pełniły głównie funkcje użytkowe* dominuje funkcja

A. informatywna.
B. impresywna.
C. ekspresywna.
D. poetycka.

Zadanie 11. (0–2)

Wypisz z tekstu Darii Chibner po dwa sformułowania charakterystyczne dla stylu naukowego i stylu potocznego.

Styl naukowy: .....

Styl potoczny: .....

Zadanie 12. (0–3)

Napisz streszczenie tekstu Darii Chibner *Czym jest i do czego służy pismo?*, liczące 40–60 wyrazów.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

BRUDNOPIS *(nie podlega ocenie)*

JĘZYK POLSKI

Poziom podstawowy

Test

Formuła 2015

JĘZYK POLSKI

Poziom podstawowy

Test

Formuła 2015

JĘZYK POLSKI

Poziom podstawowy

Test

Formuła 2015